

MIKROFINANSIRANJE - SRBIJA I REGION

VUKOVIC & PARTNERS
Advokatska kancelarija - Law firm

Mikrofinansiranje - Srbija i region

Postojeći model finansiranja u kom su banke percipirane kao glavni, a neretko i jedini kreditori na tržištu novca čiji konzervativni okviri prevazilaze potrebe današnjeg poslovanja, već uveliko se menja. Potražnja za mikrokreditima kontinuirano raste, pa je tako tržište prepoznalo ovu potrebu, usled čega se sve više zemalja odlučuje za definisanje i pravno regulisanje mikrokreditnih finansijskih institucija i mikrofinansiranja, dopuštajući inostranim i domaćim kompanijama da direktno odobravaju mikrokredite klijentima. Ovu tendenciju prepoznaju i zemlje regiona, pa tako pravni sistem Crne Gore, Hrvatske i Bosne i Hercegovine regulišu mikrokreditne finansijske institucije.

Pojava koja je najviša uticala na stvaranje nebankarskog mikrokreditiranja u Evropi i zemljama regiona jeste činjenica da značajan broj fizičkih lica, preduzetnika i pravnih lica danas i pored postojanja velikog broja banaka ima ograničen pristup finansiranju. Risk politika banaka je često veoma rigorozna, pa tako banke imaju veoma stroge kriterijume kada ocenjuju kreditni rejting potencijalnog klijenta, odnosno kada kvantifikuju rizik svog kreditnog plasmana. Naime, ne postoji spisak jedinstvenih kriterijuma na osnovu kojih banke odobravaju kredite, već ovo isključivo zavisi od poslovne politike banke. Da bi kompaniji bio odobren kredit, mora da posluje minimum godinu dana, a kod određenog broja banaka minimalni period koji se zahteva je i do dve godine. Kada su u pitanju startup kompanije, praksa je pokazala da mali broj banaka na tržištu odobrava ovakve vrste plasmana, i to uglavnom uz sredstvo obezbeđenja koje se ogleda u hipoteci ili novčanom depozitu, što nas navodi na zaključak da se sa najvećim poteškoćama suočavaju novoosnovani preduzetnici i kompanije, što usporava razvoj preduzetništva.

Za razliku od regiona, u Srbiji mikrokreditiranje u takvom obliku još uvek nije dozvoljeno, što stvara veliku neravnotežu između ponude i tražnje na tržištu, što potvrđuju i rezultati istraživanja USAID projekta koji se bavi analizom uslova poslovanja u Srbiji.

Postojeći zakonski okvir u Republici Srbiji još uvek favorizuje bankarsko kreditiranje. Naime, Zakonom o bankama ("Sl. glasnik RS", br. 107/2005, 91/2010 i 14/2015), članom 5. propisano je da se niko osim banke ne može baviti primanjem depozita, davanjem kredita i izdavanjem platnih kartica, osim ako za to nije ovlašćen zakonom.

Tokom 2014. godine donet je Zakon o platnim uslugama ("Sl. glasnik RS", br. 139/2014 i 44/2018) koji je stupio na snagu od 01.10.2015. godine. Zakon o platnim uslugama uvodi pojam platne institucije kao pravnog lica sa sedištem u Republici Srbiji koje ima dozvolu Narodne banke Srbije za pružanje platnih usluga kao platna institucija, u skladu sa zakonom. Kao jednu od platnih usluga koje platne institucije mogu da pružaju, zakon kreira platne transakcije kod kojih su novčana sredstva obezbeđena kreditom odobrenim korisniku platnih usluga, sa periodom ročnosti do 12 meseci. Dakle, zakon prepoznaje isključivo kredite za kupovinu određene robe, ili plaćanje usluga, budući da kredit mora biti iskorišćen isključivo za izvršenje platne transakcije, odnosno odobreni iznos kredita ne može biti stavljen na raspolaganje korisniku kredita, već mora biti prenet isključivo na račun primaoca plaćanja. Imajući u vidu navedeno, ove vrste kredita su vrlo ograničene namene, i namenjeni su prvenstveno da zadovolje potrebe fizičkih lica, budući da poslovni modeli platnih institucija kada je u pitanju ova platna usluga, za svoje klijente targetiraju pretežno fizička lica, što dovodi do zaključka da su potrebe tržišta kada su u pitanju preduzetnici i mikro i mala pravna lica stavljene u drugi plan.

Kao najbolje rešenje navedenog problema pokazalo se kreiranje povoljnog pravnog okvira za mikrofinansiranje, pri čemu je važno imati u vidu da mikrofinansiranje ne podrazumeva samo davanje kratkoročnih mikrokredita, već se odnosi i na mikroštednju, mikrotransfer novca, mikroosiguranje i tome srodne usluge. Neki autori ovakav oblik poslovanja nazivaju i parabankarskim poslovanjem.

U Srbiji, praksa je kreirala rad kroz posredovanje, odnosno „partnerstvo banke“. Takav poslovni model je pravno posmatrano komision, i isti funkcioniše na taj način da kompanija koja se bavi posredovanjem uspostavlja saradnju sa bankom, i polaže depozit 100% za kredite koje banka formalno samostalno odobrava korisnicima koje je uputila ta kompanija. Međutim, činjenica da posrednik mora da naplati svoju naknadu za uslugu, kao i da banka mora da naplati kamatu, čini ove kredite vrlo skupim za korisnike. I pored nepovoljnih uslova, ovakve vrste kredita su i dalje prihvatljive preduzetnicima, koji nisu u mogućnosti da obezbede bankarsko finansiranje.

Kao jedna od mera podrške građanima za vreme pandemije, Narodna banka Srbije je donela set mera sa ciljem da olakša građanima pristup finansiranju. Jedna od tih mera je [regulatorno rešenje koje banci omogućava da fizičkom licu koje ne prima zaradu odnosno penziju preko računa u toj banci odobri kredit u iznosu do 90.000 dinara s rokom dospeća do dve godine, i to tako da kao relevantan dokaz o zaposlenju i zaradi ili penziji dužnika u poslednja tri meseca prihvati potpisanu izjavu tog dužnika o tome, datu pod punom krivičnom i materijalnom odgovornošću.](#)

Kada su u pitanju preduzetnici i pravna lica, kao meru podrške Vlada je donela Uredbu o utvrđivanju garantne šeme kao mere podrške privredi za ublažavanje posledica pandemije bolesti COVID-19 izazvane virusom SARS-CoV-2" (Službeni glasnik RS", br. 57/20 od 16.04.2020), i kasnije II garantnu šemu.

Iako mere predstavljaju efikasan element olakšanja pristupa finansiranju građanima i privredi, iste su privremenog karaktera, i ne predstavljaju trajno rešenje, već je neophodno da Srbija krene da menja regulatorni okvir kako bi omogućila poslovanje mikrokreditnih finansijskih institucija.

Dakle, mikrokreditiranje u pravom smislu te reči, kako ga teorija definiše u Srbiji još uvek nije pravno regulisano, i sledstveno tome dozvoljeno.

Mikrokreditiranje predstavlja vrstu finansijskih usluga u okviru šireg koncepta mikrofinansiranje koji obuhvata još i štednju, osiguranje i transfer sredstava. Raspon pojedinačnih mikrokredita kreće se od 500 do 25.000 evra i namenjeni su za različite svrhe – preduzetnike, mikro i mala preduzeća sa manje od 50 zaposlenih, za samozapošljavanje, za zaposlene u sivoj ekonomiji i socijalno ugrožene slojeve.¹

Mikrofinansiranje pojavljuje se prvi put 1976. godine u Bangladešu. Bangladeški ekonomista Muhamed Junus osnovao je banku Gramin sa ciljem razvoja preduzetništva siromašnih, zbog čega je dobio nobelovu nagradu za mir 2006. godine.² Ova banka je davala mikrokredite siromašnima u Bangladešu, koji nemaju pristup tradicionalnim finansijskim institucijama, pomažući im da na taj način pokrenu neki posao, zbog čega je imala značajnu ulogu u razvoju preduzetništva.

Za razliku od Srbije, zemlje regiona su već uveliko u korak sa vremenom usvojile pravni okvir i omogućile mikrokreditiranje u različitim oblicima.

I Crna Gora

Crna Gora je krajem 2017. godine donela Zakon o finansijskom lizingu, faktoringu, otkupu potraživanja, mikrokreditiranju i kreditno-garantnim poslovima ("Službeni list Crne Gore", br. 73/17 od 03.11.2017, 44/20 od 14.05.2020). Zakon definiše poslove mikrokreditiranja kao poslove odobravanja mikrokredita fizičkim licima, preduzetnicima i mikro, malim i srednjim privrednim društvima.

¹ Ekonomski vidici, XV (2010), Br. 4: str. 553-561, Mikrokreditiranje u Srbiji – unapređenje prakse mikrofinansiranja malih i srednjih preduzeća i preduzetnika

² Značaj mikrofinansiranja u razvoju preduzetništva, Slobodanka Vučenočić, škola biznisa naučno stručni časopis

Mikrokreditom smatra se namenski kredit u iznosu do 20.000,00 EUR odobren fizičkom licu, odnosno do 30.000,00 EUR odobren preduzetniku, ili namenski ili nenamenski kredit do 50.000,00 EUR odobren mikro, malom ili srednjem privrednom društvu.

Poslove mikrokreditiranja može obavljati samo mikrokreditna finansijska institucija na osnovu dozvole za rad koju izdaje Centralna banka Crne Gore, osnovana u formi društva sa ograničenom odgovornošću ili akcionarskog društva sa minimalnim osnivačkim kapitalom u iznosu od 125.000,00 EUR.

Pored poslova mikrokreditiranja, mikrokreditna finansijska institucija može davati garancije do propisanih iznosa mikrokredita i pružati konsalting usluge.

Trenutno je u Crnoj Gori registrovano 10 mikrokreditnih finansijskih institucija.

II Republika Srpska

Republika Srpska je 2006. godine donela Zakon o mikrokreditnim organizacijama (Službeni glasnik RS broj 64/06, 116/11). U skladu sa ovim zakonom mikrokreditna organizacija je nedepozitna finansijska organizacija čija je osnovna delatnost davanje mikrokredita, koja posluje na osnovu dozvole koju izdaje Agencija za bankarstvo Republike Srpske. Za razliku od Crne Gore, pravo Republike Srpske poznaje dve vrste mikrokreditnih organizacija – mikrokreditna organizacija može poslovati u formi mikrokreditnog društva i mikrokreditne fondacije.

Na mikrokreditna društva primenjuje se shodno Zakon o privrednim društvima, dok se na mikrokreditne fondacije primenjuje shodno Zakon o udruženjima i fondacijama Republike Srpske. Minimalan osnovni kapital koji mora biti uplaćen u novcu kod mikrokreditnog društva iznosi 500.000,00 konvertibilnih maraka (250.000,00 EUR), dok kod mikrokreditne fondacije iznosi 50.000,00 konvertibilnih maraka (25.000,00 EUR).

Mikrokreditom smatra se kredit odobren u maksimalnom iznosu 50.000 konvertibilnih maraka (25.000,00 EUR) od strane mikrokreditnog društva ili 10.000 konvertibilnih maraka (5.000,00 EUR) od strane mikrokreditne fondacije.

Trenutno je u Republici Srpskoj registrovano 13 mikrokreditnih organizacija.

III Republika Hrvatska

U Republici Hrvatskoj najznačajnija kreditna institucija je i dalje banka, a banke u Hrvatskoj imaju široku ponudu mikrokredita. Pored banaka, tu su i kreditne unije kao ne finansijske institucije koje imaju specifičan položaj koji je uređen Zakonom o kreditnim unijama ("Narodne novine", broj 141/06, 25/09 i 90/11 - neslužbeni pročišćeni tekst).

Mikrofinansiranje se u Hrvatskoj prvi put pojavljuje 1996. godine, i to prvo u delovima države pogođene ratnim razaranjima, kada se osnivaju prve tri kreditne unije, od kojih jedna i danas posluje.

Kreditna unija je finansijska institucija sa sedištem u Republici Hrvatskoj koja je od Hrvatske narodne banke dobila odobrenje za rad i koja usluge može pružati isključivo svojim članovima.

Kreditnu uniju može osnovati 30 i više ljudi koji moraju imati zajednički interes. Članovi kreditne unije mogu biti samo trgovci pojedinci i fizička lica koji ispunjavaju jedan od sledećih uslova:

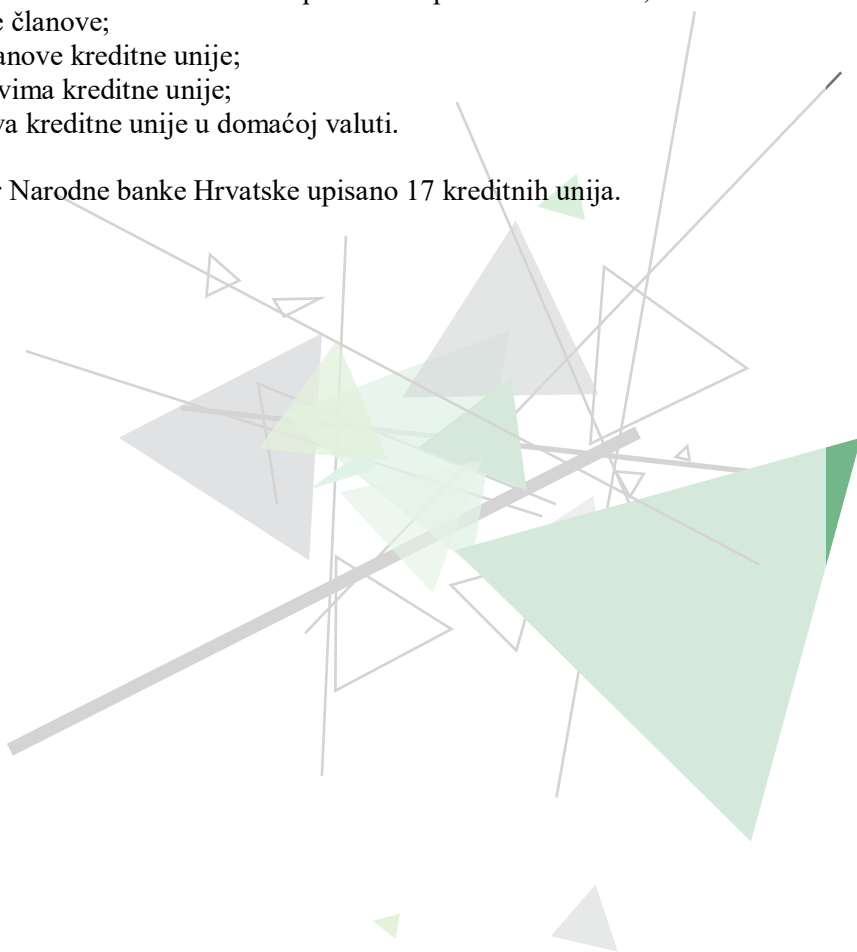
1. da su zaposleni kod istog poslodavca, odnosno u istoj delatnosti;
2. pripadaju određenom zanimanju, odnosno određenoj profesiji;

3. imaju prebivalište na istom području regionalne samouprave ili
4. su međusobno povezani na drugi način kojim osiguravaju ostvarenje zajedničkog interesa na načelu uzajamnosti.

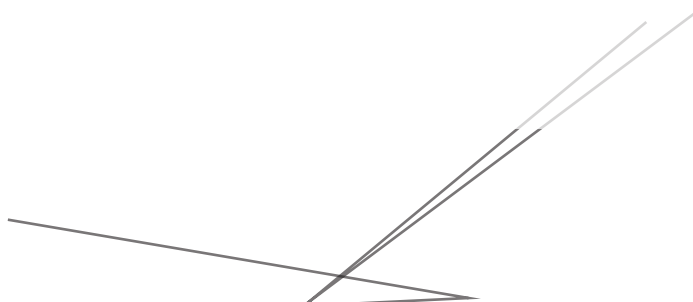
Poslovi kojima se kreditna unija može baviti su sledeći:

1. primanje novčanih depozita članova kreditne unije u domaćoj valuti;
2. odobravanje kredita članovima kreditne unije u domaćoj valuti;
3. primanje novčanih depozita od sindikata i obrtničkih komora, primanje bespovratnih novčanih sredstava od međunarodnih institucija;
4. primati novčane depozite od sindikata i obrtničkih komora te primati bespovratna novčana;
5. obavljanje platnog prometa za svoje članove;
6. obavljanje menjačkih poslova za članove kreditne unije;
7. dodeljivanje novčane pomoći članovima kreditne unije;
8. davanje jemstava za obaveze članova kreditne unije u domaćoj valuti.

U Republici Hrvatskoj trenutno je u registar Narodne banke Hrvatske upisano 17 kreditnih unija.

A stylized, handwritten-style logo or signature in a vibrant green color. It consists of fluid, connected strokes that form a unique, abstract shape, possibly representing the letters 'vp' or a similar monogram.

IV Zaključak

U zemljama Evropske unije kreirana je izrazito dobra praksa poslovanja mikrofinansijskih institucija, dok su neke od njih kroz model mikrofinansiranja uspele da integrišu veći deo svojih građana u finansijske tokove, povećaju privrednu aktivnost što je posledično rezultiralo i povećanjem životnog standarda.

Kao dobar primer može se navesti Rumunija koja ima uređen pravni okvir mikrofinansijskih institucija od 2000. godine, oličen u Zakonu o nebankarskim finansijskim institucijama. Rumunija je od početka primene ovog zakona, a prema izveštajima European finance network-a uspela da unapredi okvir za pristup finansijskim izvorima preduzetnicima i ostalim licima koja su kreditno nesposobna, povećala broj pružaoca nebankarskih finansijskih usluga sa 8 na približno 200, povećala operativnu održivost pružaoca nebankarskih finansijskih usluga na preko 100%.

Zemlje regiona poznaju različite modele mikrofinansiranja. U Crnoj Gori i Republici Srpskoj postoje mikrofinasijske / mikrokredine institucije, dok pravni okvir Hrvatske poznaje kreditne unije, čiji pravni položaj je bliži izvornom konceptu mikrofinansiranja.

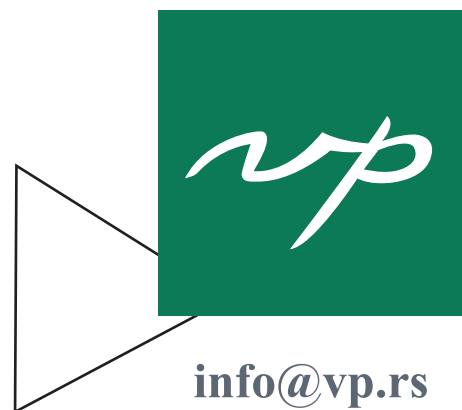
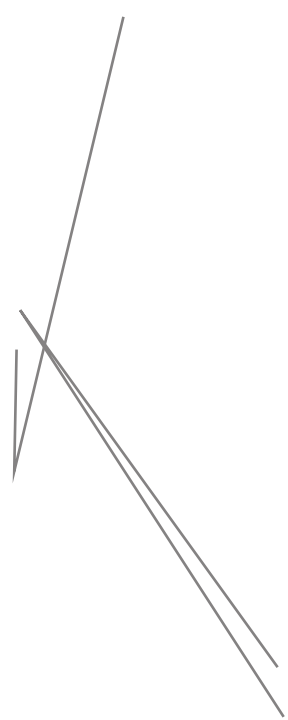
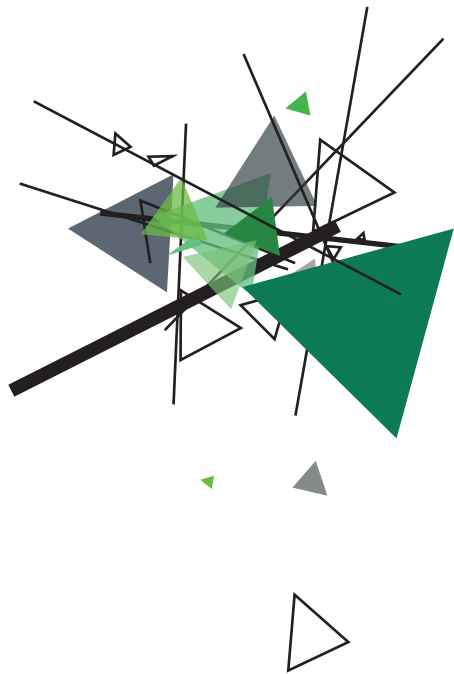
U Srbiji bi ovakav model finansiranja najviše koristio preduzetnicima i licima koja se tek upuštaju u poslovni poduhvat, odnosno startup kompanijama, dakle pretežno licima koji nemaju način da pristupe bankarskom finansiranju, a na ovaj način bi se stvorila mogućnost da ostvare poslovne ciljeve.

Najzastupljenije forme poslovanja u Srbiji su preduzetnici, mikro, mala i srednja pravna lica, koja čine 95% od ukupnog broja kompanija i zapošljavaju oko 65% zaposlenih, te bi uređen pravni okvir mikrofinansijskih institucija izvesno za posledicu imao brži privredni razvoj. Istraživanje NALED-a iz decembra 2017.³ godine pod nazivom neformalno poslovanje u Srbiji, sprovedeno na uzorku od 1049 preduzeća u Srbiji, pokazalo je da je jedan od najvećih problema sa kojima se preduzeća u Srbiji suočavaju pristup finansiranju (31% ispitanika) koji se nalazi na četvrtom mestu, što samo upućuje na značaj ovog problema.

Studija USAIDa pod nazivom Procena uticaja uvođenja nedepozitnih nebankarskih institucija na tržište Srbije pokazala je da bi donošenjem zakona kojim bi se omogućilo poslovanje ovih institucija u periodu od četiri godine omogućilo oko 870.000,00 EUR mikrokredita u privredu Srbije i doprinelo otvaranju oko 100.000 radnih mesta.

I pored pozitivnih iskustava zemalja regiona i svih drugih indikatora koji ukazuju na benefite donošenja pravnog okvira koji bi omogućio razvoj mikrofinansiranja u Srbiji, ostaje da vidimo u kom trenutku će Srbija krenuti stopama modernih zakonodavnih rešenja.

³ NALED – Neformalno poslovanje u Srbiji, deo uslovi poslovanja u Srbiji, strana 8 (decembar 2017 godine)

info@vp.rs

www.vp.rs

